

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการสังเกตป้ายอาหารปลอดภัยของผู้บริโภค

เพื่อประกอบการเลือกซื้อ : กรณีศึกษาการเลือกซื้อผัก

จุฑาทิพย์ กิตติ¹, สงวน ลือเกียรติบัณฑิต², อรุณา สุวรรณมณี³

¹กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา

²ภาควิชาบริหารเภสัชกิจ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสตูล

บทคัดย่อ

ป้ายสัญลักษณ์อาหารปลอดภัยเป็นป้ายรับรองที่กระทรวงสาธารณสุขออกให้แก่สถานประกอบการ เพื่อรับรองความปลอดภัยของอาหารสดจากสารปนเปื้อน **วัตถุประสงค์** : เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการสังเกตป้ายอาหารปลอดภัยในการเลือกซื้ออาหารของผู้บริโภค โดยใช้ผักสดเป็นกรณีศึกษา **วิธีการศึกษา** : การศึกษามีสองส่วน ส่วนแรกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งสัมภาษณ์เจ้าของร้านที่สังเกตป้ายทุกครั้งก่อนเลือกซื้อ 2 ราย สังเกตเป็นบางครั้ง 5 ราย และไม่เคยสังเกตป้ายเลย 3 ราย การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคสังเกตป้าย และนำมาผลการวิจัยมาพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย และสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการศึกษาช่วงต่อมา การศึกษาส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากผู้ซื้อผักจากร้านที่มีป้าย 115 ราย และผู้ซื้อจากร้านที่ไม่มีป้าย 115 ราย **ผลการวิจัย** : การวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าแรงจูงใจในการสังเกตป้ายเกิดจากทัศนคติ บรรทัดฐานและอุปสรรคในการสังเกตป้าย ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติต่อการสังเกตป้าย คือ ความรู้เกี่ยวกับชนิดและอันตรายของสารปนเปื้อน ความตื่นตัวในเรื่องสุขภาพ ความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้าย มีความปลอดภัย และความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้าย มีราคาแพงกว่า ส่วนความเชื่อของเพื่อนสนิทและบุคคลในครอบครัวมีผลต่อบรรทัดฐานในการสังเกตป้าย ส่วนความเชื่อว่ามีร้านที่ได้ป้าย น้อยก่อให้เกิดความรู้สึกว่าการสังเกตป้าย เป็นสิ่งทำไม่ได้ในทางปฏิบัติ การศึกษาเชิงปริมาณในผู้บริโภคเฉพาะที่รู้จักป้ายอาหารปลอดภัย (174 รายจาก 230 ราย หรือร้อยละ 75.6) แรงจูงใจเป็นปัจจัยเดียวที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผักสดจากร้านที่มีป้าย (odds ratio=1.86, ช่วงความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95=1.40-2.48, $p<0.001$) สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจเรียงตามลำดับความแรงคือบรรทัดฐาน และทัศนคติต่อการสังเกตป้าย ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติต่อการสังเกตป้าย เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความตื่นตัวเรื่องสุขภาพ ความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายรับรองเป็นอาหารที่ปลอดภัย และความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารปนเปื้อน สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อบรรทัดฐานในการสังเกตป้ายเรียงตามลำดับความแรง ได้แก่ ความเชื่อของเพื่อนสนิท และความเชื่อบุคคลในครอบครัว **สรุป** : การสร้างแรงจูงใจในการสังเกตป้าย ควรมุ่งทำให้ประชาชนเห็นว่าการสังเกตเป็นบรรทัดฐานของสังคม ร่วมกับการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการสังเกตป้าย

คำสำคัญ: โครงการอาหารปลอดภัย ป้ายอาหารปลอดภัย พฤติกรรมผู้บริโภค การคุ้มครองผู้บริโภค

บทนำ

ปัญหาจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยพบได้ทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบผู้ป่วยที่เกิดโรคจากการรับประทานอาหารประมาณปีละ 76 ล้านคน ในจำนวนนี้มีมากกว่า 3 แสนรายต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล และมีผู้เสียชีวิตประมาณ 5 พันคน (1) สำนักโรคระบาดวิทยาของไทยได้รายงานในปี 2546 ว่าพบผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษประมาณ 1.3 แสนราย คิดเป็นอัตราป่วย 209.04 ต่อประชากรแสนคน และเสียชีวิต 14 ราย (2) รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว จึงได้จัดทำโครงการความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) ในปี พ.ศ. 2546 โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รับผิดชอบหลัก โครงการฯ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนามาตรฐานอาหารที่คนไทยบริโภคตลอดห่วงโซ่อาหาร ตั้งแต่วัตถุดิบจนถึงผู้บริโภค เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของอาหารให้กับผู้บริโภคและผู้ประกอบการทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังช่วยลดผลกระทบจากมาตรการกีดกันทางการค้า อันเป็นกติกาขององค์การค้าโลก (3)

กิจกรรมหนึ่งในโครงการดังกล่าว ได้แก่ การตรวจรับรองและมอบป้ายสัญลักษณ์ “อาหารปลอดภัย” ให้แก่สถานที่จำหน่ายอาหารสดในตลาดสดและร้านค้าต่าง ๆ ผู้ประกอบการต้องยื่นใบสมัครเพื่อขอรับการตรวจรับรอง หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่จะเข้าไปดำเนินการตรวจสอบลักษณะทั่วไปพร้อมกับสุ่มเก็บตัวอย่างอาหาร จำนวน 3 ครั้ง หากสถานประกอบการใดผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ก็จะได้รับป้ายสัญลักษณ์ “อาหารปลอดภัย” เพื่อรับรองความปลอดภัยของอาหารสดจากสารปนเปื้อน 6 ชนิด ได้แก่ สารเร่งเนื้อแดง น้ำประสานทอง น้ำยาถนอมศพ สารกันรา สารฟอกขาว และยาฆ่าแมลง (4) ป้ายสัญลักษณ์ดังกล่าวจะเป็นจุดสังเกตให้ผู้บริโภคสามารถใช้ในการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารที่ปลอดภัยได้

อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบันยังคงพบสารปนเปื้อนในอาหาร จากการสำรวจอาหารสดทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2548 ยังคงพบสารปนเปื้อนทั้ง 6 ชนิดข้างต้นในอาหาร สารที่พบมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สารเร่งเนื้อแดง ร้อยละ 8.59 ยาฆ่าแมลง ร้อยละ 5.44 และสารกันรา ร้อยละ 2.76 (5) ศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยด้านอาหารของกระทรวงสาธารณสุขรายงานว่ามีร้านอาหารและแผงจำหน่ายทั่ว

ประเทศได้รับป้ายรับรองทั้งสิ้น 61,427 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 43.19 ของร้านและแผงลอยทั้งหมด (6) ในจังหวัดสงขลาพบสถานประกอบการที่ได้รับป้ายอาหารปลอดภัยจำนวน 412 ราย จากสถานประกอบการทั้งหมด 1,281 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.16 (7) อัตราการได้ป้ายฯ มีน้อยอาจมีสาเหตุเนื่องจากผู้ประกอบการไม่มั่นใจในคุณภาพของสินค้าที่ตนขายอยู่ว่าจะผ่านการตรวจหรือไม่ การไม่รู้สถานที่ติดต่อขอป้าย และการไม่รู้วาระโครงการ ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับตนเอง (8)

ปัจจุบันผู้บริโภคตระหนักในเรื่องความปลอดภัยของอาหารมากขึ้น ผู้บริโภคส่วนหนึ่งมองหาเครื่องหมายที่รับประกันความปลอดภัยของอาหารมากขึ้น การศึกษาความรู้ความเข้าใจต่อป้ายหรือเครื่องหมายที่ออกโดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา พบว่า ผู้บริโภคเข้าใจและให้ความสำคัญกับเครื่องหมาย ยอย. มากที่สุด รองลงมาคือป้ายอาหารสะอาดรสชาติอร่อย และป้ายอาหารปลอดภัย ตามลำดับ ผู้บริโภคยังกล่าวว่าตราสัญลักษณ์มีผลต่อการการเลือกใช้บริการหรือเลือกบริโภคอาหาร การรณรงค์ให้อ่านฉลากอาหารและตราสัญลักษณ์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเลือกซื้อหรือบริโภคอาหาร (9) ผู้บริโภคที่เข้าใจความหมายของป้ายสัญลักษณ์ความปลอดภัยด้านอาหาร มีแนวโน้มจะสังเกตป้ายก่อนซื้อ มากกว่าผู้ที่ไม่รู้จักป้ายหรือตราสัญลักษณ์ (10) ดังนั้นหากสามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภครับรู้และเข้าใจความสำคัญป้ายสัญลักษณ์ “อาหารปลอดภัย” ร่วมกับการกระตุ้นให้ผู้บริโภครับรู้ถึงภาวะความเสี่ยง ความรุนแรงของโรคที่เกิดจากอาหาร ก็จะเพิ่มความรับรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารมากขึ้น (11) และส่งผลให้ผู้ประกอบการหันมาสนใจขอเข้าร่วมโครงการ “อาหารปลอดภัย” เพิ่มมากขึ้นด้วย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการสังเกตป้ายอาหารปลอดภัยในการเลือกซื้ออาหารของผู้บริโภคในจังหวัดสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้สร้างมาตรการส่งเสริมให้ประชาชนใช้ป้ายอาหารปลอดภัยในการเลือกซื้ออาหาร ผู้วิจัยเลือกผักสดมาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากผักเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคมักใส่ใจในการเลือกซื้อ เพราะมีข้อมูลในสื่อต่าง ๆ ที่ทำให้เห็นว่ามีสารพิษตกค้างจำนวนมากในผัก (12) และการศึกษาในอดีตยังพบการปนเปื้อนยาฆ่าแมลงในปริมาณที่เกินกว่ากำหนดถึงร้อยละ 5.44 (5) นอกจากนี้การเลือกซื้อผักให้ปลอดภัยจากยาฆ่าแมลงทำได้ยากจากการสังเกตด้วย

ตาเปล่า ดังนั้นป้ายรับรองความปลอดภัยจึงมีประโยชน์อย่างมากต่อการเลือกซื้อของผู้ที่บริโภคผักสด และผลการวิจัยจากกรณีของผักสดน่าจะสามารถประยุกต์ใช้กับสินค้าอื่น ๆ ได้ด้วย

การศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 การศึกษาย่อยคือการศึกษาด้านเชิงคุณภาพเพื่อให้ทราบปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคสังเกตป้ายอาหารปลอดภัยประกอบการซื้อผักสด ข้อมูลดังกล่าวจะใช้ในการพัฒนารอบแนวคิดการวิจัยและสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการศึกษาย่อยที่สอง คือการศึกษาด้านปริมาณเพื่อทดสอบทางสถิติว่าปัจจัยใดมีผลต่อแรงจูงใจในการสังเกตป้ายอาหารปลอดภัยในการเลือกซื้อผักสดของผู้บริโภค การวิจัยทั้งสองส่วนได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมในการวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การศึกษาที่ 1: การศึกษาเชิงคุณภาพ

ตัวอย่างและการเก็บข้อมูล

ตัวอย่างในการศึกษาเชิงคุณภาพคือประชาชนในอำเภอหาดใหญ่ที่ได้ซื้อผักสดจากตลาดมาปรุงรับประทานเองในครัวเรือนในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาและตอบถูกว่าป้ายใดคือป้ายอาหารปลอดภัยเมื่อผู้วิจัยแสดงป้ายสัญลักษณ์สามชนิดให้ดู (สัญลักษณ์ อย. ป้ายอาหารสะอาด รสชาติอร่อย และป้ายอาหารปลอดภัย) ก่อนการวิจัย ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์และกระบวนการวิจัยแก่ตัวอย่างทุกรายจนเป็นที่เข้าใจ ต่อจากนั้นขอคำยินยอมเข้าร่วมการวิจัยจากตัวอย่างทุกรายด้วยวาจา และขออนุญาตบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เป็นแบบซึ่งหน้า ตัวต่อตัว ณ บ้านของตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้คำถามปลายเปิดที่ถามเหตุผลของการสังเกตหรือไม่สังเกตป้ายอาหารปลอดภัยในการซื้อผักสดและพูดคุยด้วยคำถามอื่น ๆ เพื่อเจาะลึกในประเด็นที่น่าสนใจ การสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 30 นาทีต่อราย ผู้วิจัยเริ่มสัมภาษณ์จากตัวอย่างที่คุ้นเคยและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี หลังจากสัมภาษณ์เสร็จให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์แนะนำเพื่อนบ้านหรือคนรู้จักที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงเพื่อเป็นตัวอย่างคนต่อไป ตัวอย่างประกอบด้วยผู้ที่สังเกตป้ายฯ ทุกครั้งก่อนเลือกซื้อผักสด 2 ราย ผู้ที่สังเกตป้ายฯ เป็นบางครั้ง 5 ราย และผู้ที่ไม่เคยสังเกตป้ายฯ เลย 3 ราย การวิจัยนี้ใช้ตัวอย่างทั้งสิ้น 10 รายเพราะข้อมูลมีความอิ่มตัว นั่น

คือข้อมูลจากตัวอย่างคนใหม่มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบจากตัวอย่างคนก่อนหน้าหรือไม่ได้ให้ข้อมูลใหม่ในประเด็นที่ศึกษาเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังการสัมภาษณ์ผู้วิจัยถอดเทปบันทึกเสียงต่อจากนั้นอ่านข้อความที่ได้หลาย ๆ ครั้ง จนมีความเข้าใจจากนั้นจึงให้รหัสอย่างกว้าง ๆ กับคำพูดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยกำหนดรหัสตามแนวคิดในข้อความเหล่านั้น นำข้อมูลและรหัสที่ได้มาจัดเรียงเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ได้มโนทัศน์ออกมา หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำมโนทัศน์ต่าง ๆ มาบูรณาการเพื่อสร้างสมมุติฐานหรือคำอธิบายพฤติกรรมการสังเกตป้ายฯ ในการเลือกซื้อผักสดของผู้บริโภค การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะทำความเข้าใจไปกับการเก็บข้อมูลคือหลังจากการสัมภาษณ์แต่ละรายเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลให้เสร็จก่อนที่จะเริ่มต้นสัมภาษณ์ตัวอย่างรายต่อไป

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูล 10 คน เป็นเพศหญิง 7 คน มีอายุระหว่าง 30-58 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 6 คน มัธยมศึกษาตอนปลายและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง 2 คน มัธยมศึกษาตอนต้น 1 คนและประถมศึกษา 1 คน ผู้ให้ข้อมูลประกอบอาชีพรับจ้าง 4 คน ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว 4 คน เป็นแม่บ้านและรับราชการอย่างละ 1 คน ผู้ให้ข้อมูลสังเกตป้ายอาหารปลอดภัยทุกครั้งก่อนเลือกซื้อผักสด 2 ราย สังเกตป้ายฯ เป็นบางครั้ง 5 ราย และ 3 ราย ไม่เคยสังเกตป้ายฯ เลยในการซื้อผักสด

ปัจจัยที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ตัดสินใจเลือกร้านจำหน่ายผักสดคือ คุณภาพของสินค้า (ความสด ความสะอาดและการปลอดสารเคมี) ส่วนปัจจัยประกอบอื่น ๆ ได้แก่ ราคา ความสะอาดของร้าน ความสะดวกในการซื้อและการมีป้ายอาหารปลอดภัย ส่วนพฤติกรรมการสังเกตป้ายฯ ในการเลือกร้านค้าขึ้นกับแรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มคือ ผู้ที่สังเกตป้ายฯ ทุกครั้ง ผู้สังเกตบางครั้งและผู้ไม่เคยสังเกตเลย มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องแรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ

“ต้องมองหา (ป้าย) ก่อนเลย จะได้แน่ใจว่าของที่ซื้อปลอดจากสารพิษ” (ผู้ที่สังเกตทุกครั้ง)

“ไม่ได้ตั้งใจมองหา (ป้าย) แต่ถ้ามีก็ดู” (ผู้ที่สังเกต บางครั้ง)

“ไม่เคยดู ยากซื้อร้านไหนก็ซื้อ” (ผู้ที่ไม่เคยสังเกต)

แรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ ขึ้นกับปัจจัยหลาย อย่าง ดังต่อไปนี้

1. ทศนคติต่อป้ายฯ หรือการประเมินว่าการสังเกตป้ายฯ เป็น สิ่งที่ดี ผู้บริโภคที่สังเกตป้ายฯ ทุกครั้งมีทศนคติที่ดีต่อป้ายฯ มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทศนคติต่อป้ายฯ เป็นผลมาจากปัจจัย ต่อไปนี้

1.1 ความเชื่อว่าป้ายฯ สามารถบ่งชี้คุณภาพอาหาร จึงสามารถใช้ตัดสินใจเลือกซื้ออาหารได้ นอกจากนี้ยังเชื่อมั่น ในมาตรฐานการรับรองของป้ายฯ ผู้ที่สังเกตป้ายฯ เป็น บางครั้งก็เชื่อว่าป้ายฯ มีประโยชน์ แต่ไม่มั่นใจใน กระบวนการรับรองป้ายและความปลอดภัยของอาหาร หลังจากที่เราได้ป้ายรับรองแล้ว ผู้ที่ไม่เคยสังเกตป้ายฯ แสดงความไม่มั่นใจอย่างเด่นชัดมาก

“มั่นใจได้ระดับหนึ่งว่าปลอดภัย แต่ไม่รู้ว่าแม่ค้าจะ ซื้อของที่ดีมาขายตลอดหรือเปล่า” (ผู้ที่สังเกตบางครั้ง)

“บอกตรง ๆ เลยนะว่ายังไม่มั่นใจ แต่ก็ช่วยให้คนซื้อ รู้สึกดีกว่าร้านที่ไม่มีป้าย ไม่มีใครรับรอง” (ผู้ที่สังเกตบางครั้ง)

“ก็ยังไม่แน่ใจนะ ว่าปลอดภัยจริงมัย มาตรฐานของ ป้ายนี้แค่ไหน เจ้าหน้าที่เค้าตรวจยังไม่ก่อนมอบป้าย” (ผู้ที่ไม่ เคยสังเกต)

“ไม่เคยดู (ป้าย) ก็ไม่รู้ว่าปลอดภัยจริงมัย แต่ถ้าเรา เลือกเอง ดูเอง มั่นใจกว่า” (ผู้ที่ไม่เคยสังเกต)

1.2 ความตื่นตัวเรื่องสุขภาพ ความรู้เรื่องสาร ปนเปื้อนในอาหารและอันตรายจากการบริโภคสารปนเปื้อน ในอาหาร การให้น้ำหนักเรื่องความปลอดภัยของอาหารเมื่อ เปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ : ผู้ที่สังเกตป้ายฯ เป็นประจำมีความตื่นตัวเรื่องสุขภาพ ความรู้เรื่องสารปนเปื้อนในอาหาร และอันตราย และให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของ อาหารสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ กลุ่มที่ไม่สังเกตป้ายฯ จะให้น้ำหนัก กับประเด็นอื่น ๆ เช่น ราคา ความสด ความสะอาดมากกว่า เรื่องการมีป้าย

“ก็ดู (ป้าย) บ้าง แต่ดูอย่างอื่นประกอบด้วย บางที ร้านมีป้าย แต่อาหารไม่สดก็มี บางทีก็ไม่สะอาด ก็เลยซื้อจาก

ร้านมีป้ายบ้างไม่มีป้ายบ้าง ก็ต้องดูว่าอาหารตรงกับที่เรา อยากได้ด้วยมัย” (ผู้ที่สังเกตเป็นบางครั้ง)

“ไม่เคยดูป้าย เลือกเอง ถ้าดูแล้วสด สะอาด และตรง กับที่อยากได้ก็ซื้อร้านนั้น” (ผู้ที่ไม่เคยสังเกต)

1.3 ความเชื่อว่าร้านที่มีป้ายฯ ขายแพงกว่า : ผู้ที่ สังเกตป้ายฯ บางครั้ง หรือผู้ที่ไม่สังเกตป้ายฯ เชื่อว่าอาหาร จากร้านที่มีป้ายฯ อาจมีราคาแพงกว่า

2. บรรทัดฐานของการสังเกตป้ายฯ หรือการที่ผู้ที่สังเกตป้ายฯ รู้สึกว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นเรื่องปกติวิสัยที่บุคคลรอบข้าง ของตนเองกระทำกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนฝูงและคนใน ครอบครัว

3 อุปสรรคในการสังเกตป้ายฯ นั่นคือจำนวนร้านที่มีป้ายฯ ผู้ ที่ไม่สังเกตป้ายฯ เลยกกล่าวว่าบางตลาดไม่มีร้านที่มีป้ายฯ เลย หรือน้อยมาก ทำให้ไม่เกิดการสังเกตป้ายฯ เป็นนิสัย

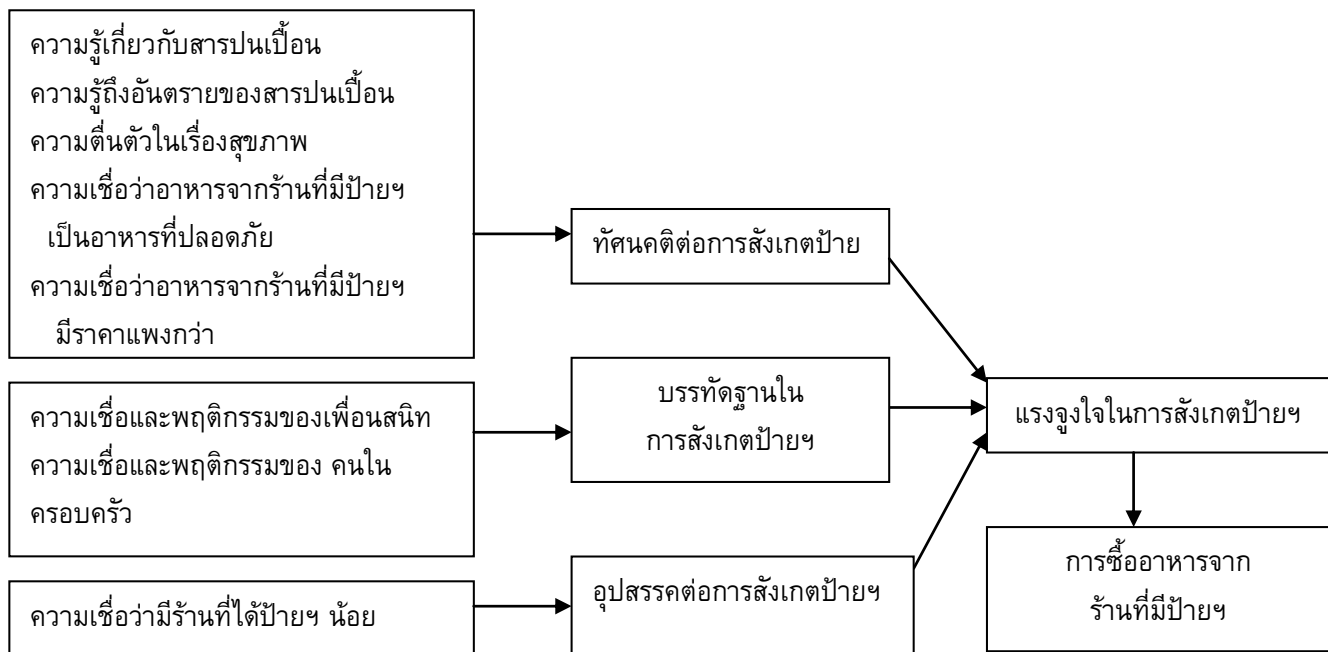
จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการ วิจัยได้ดังแสดงในรูปที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติต่อการ สังเกตป้ายฯ คือ ความรู้เกี่ยวกับสารปนเปื้อน ความรู้ถึง อันตรายของสารปนเปื้อน ความตื่นตัวในเรื่องสุขภาพ ความ เชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายฯ เป็นอาหารที่ปลอดภัย และ ความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายฯ มีราคาแพงกว่า ส่วน ความเชื่อและพฤติกรรมในเรื่องการสังเกตป้ายฯ ของเพื่อน สนิทและบุคคลในครอบครัวมีผลต่อบรรทัดฐานในการสังเกต ป้ายฯ ส่วนความเชื่อว่ามีร้านที่ได้ป้ายฯ มีจำนวนน้อย ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าการสังเกตป้ายฯ เป็นสิ่งทำไม่ได้ ในทางปฏิบัติ

กรอบแนวคิดการวิจัยยังระบุว่าทัศนคติ บรรทัดฐาน และอุปสรรคของการสังเกตป้ายฯ มีผลต่อแรงจูงใจและ พฤติกรรมในการสังเกตป้ายฯ นอกจากนี้แรงจูงใจดังกล่าวยัง เป็นสาเหตุของพฤติกรรมจริงด้วย กรอบแนวคิดที่ได้คล้าย กับทฤษฎีการกระทำที่มีแบบแผน (13) ซึ่งถูกนำไปใช้อธิบาย พฤติกรรมได้หลากหลาย รวมทั้งพฤติกรรมสุขภาพด้วย

การศึกษาที่ 2: การศึกษาเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่าง

ตัวอย่างคือผู้บริโภคที่มาเลือกซื้อผักสดจากแผง ขายผักในตลาด 4 แห่งในเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ซึ่งผู้วิจัยเลือกมาอย่างสุ่มจากตลาดทั้งหมด 7 แห่งที่

รูปที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยสืบทราบ ตลาดทั้งสี่แห่งคือ ตลาดกิมหยง ตลาดเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตลาดคลองเรียน และตลาด พลาซ่า ขนาดตัวอย่างคำนวณโดยใช้โปรแกรม G*Power (14) โดยกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนแบบที่หนึ่งคือ 0.05 อำนาจการทดสอบคือ 0.80 จำนวนตัวแปรอิสระที่มากที่สุด ในการวิเคราะห์คือ 6 (ตัวแปรอิสระของทัศนคติต่อการสังเกต ป้ายฯ) และขนาดอิทธิพลคือ 0.10 (มีขนาดปานกลาง ค่อนข้างน้อย ซึ่งเทียบได้กับค่า $r^2=0.10$ โดยประมาณ) ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้คือ 143 คน เนื่องจากการ วิเคราะห์หลักในการศึกษานี้จะใช้ตัวอย่างที่รู้จักป้ายอาหาร ปลอดภัยเท่านั้น แต่การเก็บข้อมูลจะพบกับผู้ที่ไม่รู้จักป้ายฯ ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกตัวอย่างมากกว่าที่คำนวณได้ ประมาณร้อยละ 50 หรือ 230 คน ผู้วิจัยแบ่งตัวอย่าง ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ซื้อผักจากร้านที่ได้ป้ายรับรองและ กลุ่มที่ซื้อจากร้านที่ไม่มีป้ายฯ กลุ่มละ 115 คน การเลือก ตัวอย่างใช้วิธีเลือกแบบตามสะดวก โดยเลือกจากผู้บริโภคที่ เต็มใจให้ข้อมูล และเลือกตัวอย่างแผงขายผักจากร้านที่ สามารถสังเกตผู้บริโภคได้ง่าย สะดวก ไม่คับแคบและได้รับความยินยอมจากผู้ประกอบการ

เครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามซึ่งวัดตัวแปรต่างๆ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย (ภาคผนวก) แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารปลอดภัย ซึ่งเป็นเภสัชกรผู้รับผิดชอบงานอาหารปลอดภัย ของกลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา 1 คน นักวิจัยประจำหน่วยตรวจสอบเคลื่อนที่ 3 คน และ ผู้บริโภค จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญประเมินแบบสอบถามใน เรื่องความถูกต้องของเนื้อหา ความตรงตามประเด็นและ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยยังทดสอบ แบบสอบถามกับผู้บริโภค 3 รายด้วยวิธีคิดออกเสียง (think aloud) โดยตัวอย่างต้องอ่านคำถามแบบออกเสียง บรรยาย ความคิดเห็นของตนต่อคำถามและเหตุผลในการตอบคำถาม แต่ละข้อ หลังจากนั้นนักวิจัยปรับปรุงแบบสอบถามแล้วนำไป ทดลองใช้กับผู้บริโภคที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง 15 คน และ นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสังเกตผู้ซื้อผักที่ซื้อจากร้านที่มีหรือไม่มีป้ายฯ เมื่อซื้อผักเสร็จ ผู้วิจัยจะเข้าไปแนะนำตนเอง ชี้แจง วัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือในการวิจัย

หากผู้บริโภคยินยอม ผู้วิจัยจะถามตัวอย่างว่าซื้อผักไปบริโภคในครัวเรือนหรือซื้อไปขาย หากตัวอย่างซื้อไปบริโภคในครัวเรือน ผู้วิจัยจะขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ส่วนกรณีตัวอย่างซื้อไปขายจะตัดออกจากการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติ บรรทัดฐาน อุปสรรค และแรงจูงใจในการสังเกตป้ายอาหารปลอดภัยใช้การถดถอยพหุคูณ ส่วนการทำนายพฤติกรรมกรรมการซื้อจากร้านที่ได้ป้ายรับรองด้วยทัศนคติ บรรทัดฐานของสังคมรอบข้าง อุปสรรคและแรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ ใช้การวิเคราะห์ถดถอย logistic

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

ตัวอย่าง 230 คนให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ตัวอย่างเป็นเพศหญิงร้อยละ 81.2 อายุเฉลี่ย 35.21 ± 12.13 ปี เป็นโสดและสมรสแล้วร้อยละ 48.7 และ 47.8 ตามลำดับ จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่าร้อยละ 24.0 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 35.7 อนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 14.8 ปริญญาตรีหรือสูงกว่าร้อยละ 25.7 ประกอบอาชีพรับจ้าง ข้าราชการ นักศึกษา และแม่บ้าน ร้อยละ 25.8, 18.3, 13.5 และ 13.1 ตามลำดับ

ตัวอย่างมาจากผู้บริโภคที่ซื้อผักสดจากร้านที่ได้ป้ายรับรอง 115 คน และผู้ที่ซื้อจากร้านที่ไม่ได้ป้ายฯ 115 คน จากการสอบถามผู้บริโภคด้วยคำถามว่าอาหารสดที่จำหน่ายต้องมีป้ายใด จึงจะแสดงว่าอาหารนั้นปลอดภัย โดยมีสัญลักษณ์สามชนิดเป็นตัวเลือก (สัญลักษณ์ อย. ป้ายอาหารสะอาด รสชาติอร่อย และป้ายอาหารปลอดภัย) พบว่าผู้บริโภคร้อยละ 23.0 ตอบผิด (52 รายจาก 226 รายที่ตอบคำถามข้อนี้) การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนต่อไปนี้จะใช้ตัวอย่างที่รู้จักป้ายอาหารปลอดภัย 174 รายเท่านั้น (เป็นผู้ที่ซื้อผักสดจากร้านที่ได้ป้ายรับรอง 98 คน และผู้ที่ซื้อจากร้านที่ไม่ได้ป้ายฯ 76 คน) ทั้งนี้เพราะมาตรการต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้ผู้บริโภคใช้ป้ายฯ นั้น ต้องมุ่งไปที่คนที่รู้จักป้ายแล้วเท่านั้น การวิจัยนี้เป็นการศึกษาว่าผู้บริโภคที่รู้จักป้ายแล้วมีแรงจูงใจในการสังเกตป้ายเพียงไร เพราะอะไร

ความเที่ยงของแบบวัดทุกตัวในแบบสอบถามมีค่ามากกว่าหรือใกล้เคียง 0.7 (0.64-0.84) (ตารางที่ 1) สำหรับ

ความรู้เรื่องอันตรายของสารปนเปื้อน ความเชื่อของบุคคลในครอบครัวในเรื่องการสังเกตป้ายฯ และความรู้สึกต่อจำนวนร้านที่มีป้ายฯ วัดโดยคำถามเพียงข้อเดียว จึงไม่อาจคำนวณค่าความเที่ยงได้ แต่คำถามดังกล่าวได้ผ่านการทดสอบความเข้าใจในผู้บริโภคและผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงทำให้แน่ใจว่ามีความตรง และผู้ตอบเข้าใจในคำถาม การที่ต้องจำกัดจำนวนข้อของคำถามเป็นเพราะการสำรวจทำในตลาดและผู้บริโภคอยู่ระหว่างการมาจับจ่าย จึงต้องทำให้การตอบแบบสอบถามเป็นภาระน้อยกับตัวอย่าง ตารางที่ 1 ยังแสดงค่าเฉลี่ยของตัวแปรต่าง ๆ ในการวิจัย อย่างไรก็ตาม การแปลผลควรทำด้วยความระมัดระวังเพราะผู้วิจัยไม่ได้เลือกตัวอย่างในแบบที่อาศัยหลักความน่าจะเป็น นอกจากนี้ค่าเฉลี่ยดังกล่าวคำนวณมาจากผู้ที่รู้จักป้ายฯ 174 รายซึ่งซื้อผักสดจากร้านที่ได้ป้ายรับรอง 98 คน และซื้อจากร้านที่ไม่ได้ป้ายฯ 76 คน จึงไม่อาจเป็นตัวแทนของตัวอย่างในชุมชนดังกล่าว เช่น ความเชื่อมั่นว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายฯ ปลอดภัยไม่ได้อยู่ในระดับที่สูงนัก (13.95 ± 2.06 จากคะแนนเต็ม 30) อาจเกิดจากการที่ตัวอย่างร้อยละ 43.6 ซื้อผักจากร้านที่ไม่มีป้ายฯ ซึ่งไม่อาจแน่ใจว่าแตกต่างไปจากค่าที่แท้จริงในประชากรหรือไม่ ส่วนการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ซื้อผักสดจากร้านที่ได้ป้ายฯ และไม่ได้ป้ายฯ ในเรื่องปัจจัยต่าง ๆ จะใช้สถิติแบบหลายตัวแปรซึ่งจะกล่าวต่อไป

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติ บรรทัดฐาน และอุปสรรคของการสังเกตป้ายฯ ตลอดจนแรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ ตัวแปรอิสระในแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของทัศนคติต่อการสังเกตป้ายฯ ได้ร้อยละ 35 ตัวแปรที่มีผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อทัศนคติฯ มากที่สุดคือความตื่นตัวในเรื่องสุขภาพ ($\beta=0.39$, $p<0.001$) ตามด้วยความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายรับรองเป็นอาหารที่ปลอดภัย ($\beta=0.19$, $p=0.006$) และความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารปนเปื้อน ($\beta=0.17$, $p=0.015$) ส่วนความรู้เรื่องสารปนเปื้อน และความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่ผ่านการรับรองมีราคาแพงนั้นไม่มีผลต่อทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญ ($P>0.05$)

ตัวแปรอิสระในแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของบรรทัดฐานในการสังเกตป้ายฯ ได้ร้อยละ 32 ความเชื่อของเพื่อนหรือคนรู้จักที่ว่าอาหารสังเกตป้ายฯ เป็นสิ่งที่ควรทำนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบรรทัดฐาน หรือ

ความรู้สึกว่าใคร ๆ ก็ใช้ป้าย ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta=0.43$, $p<0.001$) ความเชื่อของบุคคลในครอบครัวก็มีผลต่อบรรทัดฐานเช่นกัน ($\beta=0.19$, $p<0.024$) แต่มีอิทธิพลน้อยกว่าความเชื่อของเพื่อน (ตารางที่ 2) จะเห็นว่าอิทธิพลของเพื่อนสนิทมีอิทธิพลมากกว่าคนในครอบครัว นอกจากนี้ ในการศึกษาครั้งนี้ ตัวอย่างร้อยละ 13.5 เป็นนักศึกษาอาจทำให้เพื่อนฝูงมีอิทธิพลทางความคิดมากกว่าครอบครัว ส่วนความรู้สึกว่าจำนวนร้านที่ได้ป้ายฯ รับรองมีน้อยนั้น ไม่ได้มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความรู้สึกว่าการสังเกตป้ายฯ เป็นสิ่งยุ่งยาก ($P=0.84$) การศึกษาในอดีตโดยมากพบว่าทัศนคติมีอิทธิพลมากกว่าบรรทัดฐานในการทำนายผลต่อความตั้งใจพฤติกรรมสุขภาพ (15) อย่างไรก็ตามผลการวิจัยในครั้งนี้เหมือนกับผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเตรียมอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ (16) และการสวมหมวกนิรภัย

(17) ซึ่งพบว่าบรรทัดฐานมีความสำคัญกว่าทัศนคติในการทำนายแรงจูงใจในการประกอบพฤติกรรม เป็นไปได้ว่า ในพฤติกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อสวัสดิภาพของคนอื่นนั้น ผู้ปฏิบัติพฤติกรรมจะให้ความสำคัญกับความเห็นของคนรอบข้าง บรรทัดฐานจึงมีความสำคัญกว่าทัศนคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกซื้อผักที่อาจมีผลต่อสุขภาพของผู้อื่น นอกจากผู้ซื้อที่ต้องรับประทานผักที่ซื้อมา

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้ทัศนคติ บรรทัดฐาน และอุปสรรคในการสังเกตป้ายฯ เป็นตัวแปรอิสระเพื่อทำนายแรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ พบว่าตัวแปรอิสระทั้งสามสามารถอธิบายความแปรปรวนของแรงจูงใจได้ร้อยละ 20 บรรทัดฐานเป็นปัจจัยที่มีผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อแรงจูงใจมากที่สุด ($\beta=0.30$, $p<0.001$) และมีความสำคัญมากกว่าทัศนคติ ($\beta=0.18$, $p=0.024$) (ตารางที่

ตารางที่ 1. ค่าเฉลี่ยของตัวแปรในการวิจัยและความเที่ยง (N= 174)

ตัวแปร	จำนวนข้อ	ช่วงคะแนนที่เป็นไปได้	ค่าเฉลี่ย $\pm$ SD	ความเที่ยง ¹
ความรู้เกี่ยวกับสารปนเปื้อน	2	0-2	1.74 $\pm$ 0.58	0.68
ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารปนเปื้อน	1	0-1	0.65 $\pm$ 0.48	-
ความตื่นตัวในเรื่องสุขภาพ	3	3-15	12.21 $\pm$ 1.75	0.74
ทัศนคติต่อการสังเกตป้ายฯ	2	2-10	8.81 $\pm$ 1.36	0.79
ความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายฯ เป็นอาหารที่ปลอดภัย	4	4-20	13.95 $\pm$ 2.06	0.70
ความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายฯ มีราคาแพงกว่า	2	2-10	7.15 $\pm$ 1.56	0.70
ความเชื่อของบุคคลในครอบครัวในเรื่องการสังเกตป้ายฯ	1	1-5	3.43 $\pm$ 1.13	-
ความเชื่อของเพื่อนในเรื่องใช้ป้ายฯ	2	2-10	7.21 $\pm$ 1.75	0.68
ความเชื่อว่าจำนวนร้านที่มีป้ายฯ มีมาก	1	1-5	2.80 $\pm$ 1.16	-
แรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ	3	3-15	10.71 $\pm$ 1.42	0.70
บรรทัดฐานของคนรอบข้างในเรื่องการสังเกตป้ายฯ	3	3-15	9.64 $\pm$ 2.16	0.84
อุปสรรคในการสังเกตป้ายฯ	3	3-15	10.20 $\pm$ 1.96	0.64

1 สัมประสิทธิ์ความเที่ยงของ Cronbach ส่วนในกรณีที่ตัวแปรวัดด้วยคำถามข้อเดียวจะไม่สามารถคำนวณค่าได้

ตารางที่ 2. การวิเคราะห์ถดถอยเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติ บรรทัดฐาน และอุปสรรคของการสังเกตป้าย ฯ ตลอดจน

แรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ (N=174)

ตัวแปรอิสระ	ทัศนคติ ¹		บรรทัดฐาน ²		อุปสรรค ³		แรงจูงใจ ⁴	
	Beta ⁵	P	Beta ⁵	P	Beta ⁵	P	Beta ⁵	P
ความตื่นตัวในเรื่องสุขภาพ	0.39	<0.001	-	-	-	-	-	-
ความเชื่อว่าผักจากร้านที่มีป้ายรับรองเป็นอาหารที่ปลอดภัย	0.19	0.006	-	-	-	-	-	-
ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารปนเปื้อน	0.17	0.015	-	-	-	-	-	-
ความรู้เกี่ยวกับสารปนเปื้อน	0.12	0.081	-	-	-	-	-	-
ความเชื่อว่าอาหารที่รับรองมีราคาแพง	0.10	0.167	-	-	-	-	-	-
ความเชื่อของเพื่อนเกี่ยวกับ การสังเกตป้ายฯ	-	-	0.43	<0.001	-	-	-	-
ความเชื่อของบุคคลใน ครอบครัวเกี่ยวกับการสังเกตป้าย	-	-	0.19	0.024	-	-	-	-
จำนวนร้านที่มีป้ายฯ	-	-	-	-	-0.01	0.84	-	-
บรรทัดฐานของสังคมรอบข้าง	-	-	-	-	-	-	0.30	<0.001
ทัศนคติต่อการสังเกตป้ายฯ	-	-	-	-	-	-	0.18	0.024
อุปสรรคต่อการสังเกตป้ายฯ	-	-	-	-	-	-	0.084	0.28

1 ทัศนคติต่อการสังเกตป้ายฯ $r^2 = 0.35$, $F = 15.79$, $df = 5, 150$, $P < 0.001$ 2 บรรทัดฐานของคนรอบข้างต่อการสังเกตป้ายฯ $r^2 = 0.32$, $F = 40.27$, $df = 2, 170$, $P < 0.001$ 3 อุปสรรคต่อการสังเกตป้ายฯ $r^2 = 0.03$, $F = 0.04$, $df = 1, 170$, $P = 0.84$ 4 แรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ $r^2 = 0.20$, $F = 12.71$, $df = 3, 157$, $P < 0.001$ 5 สัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน หรือ β

1) สำหรับอุปสรรคต่อการสังเกตป้ายฯ ไม่ได้มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อแรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ ($P=0.28$)

ผลการวิเคราะห์ถดถอยแบบ logistic ที่ใช้แรงจูงใจ ทัศนคติ บรรทัดฐาน และอุปสรรคในการสังเกตป้ายฯ เป็นตัวแปรอิสระเพื่ออธิบายพฤติกรรมการซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายฯ แสดงอยู่ในตารางที่ 3 ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายพฤติกรรมการซื้อผักสดได้อย่างมีนัยสำคัญ (χ^2 ลดลง 32.13 หน่วยจากแบบจำลองที่ไม่มีตัวทำนายใด ๆ , $df=4$, $P<0.001$) สมการถดถอยที่ได้มีความเหมาะสมกับข้อมูลเมื่อทดสอบด้วยการทดสอบ Hosmer-Lemeshow ($\chi^2=10.60$, $df=8$, $P=0.22$) แรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ เป็นเพียงตัวแปร

เดียวที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมี odds ratio เท่ากับ 1.86 ซึ่งหมายความว่าหากผู้บริโภคมีแรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ สูงขึ้น 1 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน) แล้ว โอกาสที่ผู้บริโภคจะซื้อผักจากร้านที่มีป้ายฯ จะมีมากกว่าการซื้อจากร้านที่ไม่มีป้ายฯ 1.86 เท่าตัว ข้อจำกัดหนึ่งของการวิจัยนี้คือการศึกษากการซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายฯ ไม่ได้ศึกษาการสังเกตป้ายฯ ในการเลือกซื้อผักโดยตรง นั่นคือผู้ที่ซื้อจากร้านที่มีป้ายฯ อาจไม่ได้เลือกร้านนี้เพราะมีป้าย แต่อาจเนื่องจากเป็นร้านที่คุ้นเคย ราคาประหยัด ฯลฯ ผลดังกล่าวจะทำให้ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามอ่อนลง อย่างไรก็ตามในการวิจัยยังพบว่าแรงจูงใจในการสังเกตป้าย

ตารางที่ 3. ผลการวิเคราะห์ถดถอยแบบ logistic เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายฯ (N=174)

ตัวแปรอิสระ	Odds ratio	ช่วงความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95	P	ค่าเฉลี่ย±SD	
				ซื้อจากร้านที่มีป้ายฯ	ซื้อจากร้านที่ไม่มีป้ายฯ
แรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ	1.86	1.40-2.48	<0.001	11.21±1.31	10.09±1.32
บรรทัดฐานของสังคมรอบข้าง	1.19	0.98-1.45	0.085	10.06±2.25	9.11±1.92
ทัศนคติต่อการสังเกตป้ายฯ	0.81	0.80-1.20	0.140	8.80±1.58	8.74±1.31
อุปสรรคต่อการสังเกตป้ายฯ	0.98	0.61-1.07	0.844	7.73±1.76	7.86±2.20

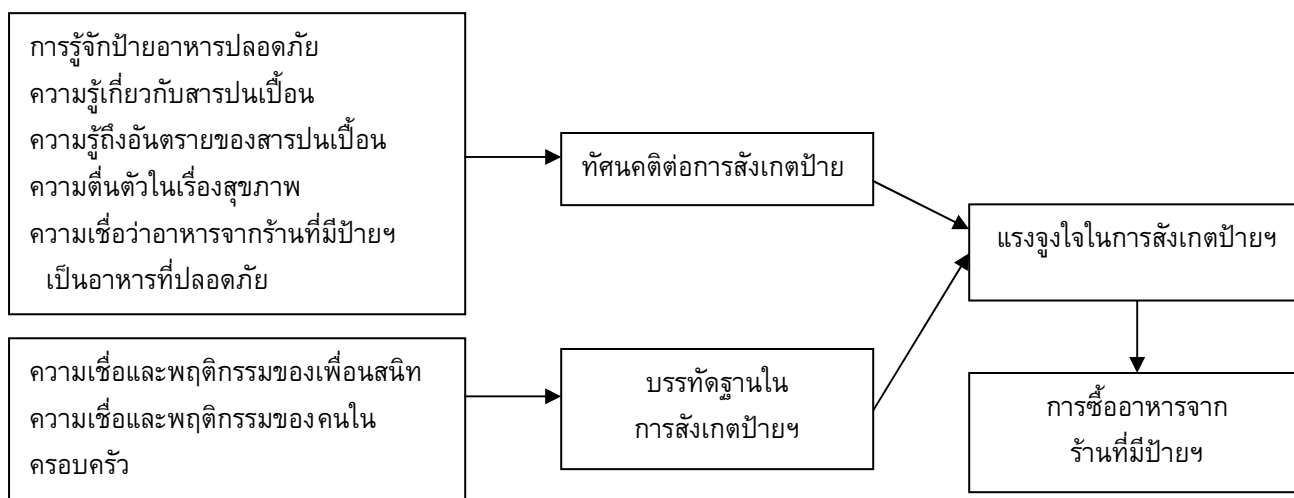
Hosmer-Lemeshow test: $\chi^2=10.60$, df=8, P=0.22

ๆ มี odds ratio ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้สามารถมั่นใจในผลการค้นพบมากขึ้น แต่การที่ตัวแปรอิสระอื่นๆ ไม่มีนัยสำคัญนั้นอาจเกิดจากสาเหตุดังกล่าว การวิจัยในอนาคตควรถามตัวอย่างเพิ่มเติมว่าทำไมจึงเลือกซื้ออาหารจากร้านดังกล่าว นอกจากนี้ ตารางที่ 3 ยังแสดงค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระของกลุ่มที่ซื้อและไม่ได้ซื้อผักจากร้านที่มีป้ายฯ ซึ่งมีผลสอดคล้องกับการวิเคราะห์ถดถอย ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการวิเคราะห์หोगิमानที่พบว่าแรงจูงใจสามารถทำนายพฤติกรรมได้ดี (15)

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

รูปที่ 2 สรุปปัจจัยที่พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติในการวิจัยนี้ แรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ เป็นปัจจัยเดียวที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อจากร้านที่มีป้ายฯ การส่งเสริมให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการสังเกตป้ายฯ ในการเลือกซื้อนั้น

จึงมีความสำคัญ การเพิ่มแรงจูงใจดังกล่าวทำได้โดยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อป้ายฯ และโครงการอาหารปลอดภัย กลวิธีที่ควรใช้คือการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่าง ๆ ว่าประชาชนสามารถมั่นใจในความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์จากร้านที่ได้ป้ายรับรอง ตลอดจนกระบวนการรับรองที่ใช้ การให้ความรู้เรื่องอันตรายของสารปนเปื้อนก็ทำให้ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อการสังเกตป้ายฯ เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ตัวแปรที่มีผลต่อทัศนคติต่อการสังเกตป้ายฯ มากที่สุดคือความใส่ใจในเรื่องสุขภาพของตัวผู้บริโภคเอง แม้ว่าการวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาเพียงพฤติกรรมการสังเกตป้ายฯ แต่มีความเป็นไปได้ที่ความใส่ใจต่อสุขภาพอาจมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพหลายชนิด เช่น อาจมีผลต่อการออกกำลังกาย การคุมอาหาร การสวมหมวกนิรภัย ฯลฯ มาตรการที่สามารถเพิ่มความใส่ใจสุขภาพของผู้บริโภคได้จะเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาสุขภาพได้หลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน งานวิจัยในอนาคตจึงมุ่งเพื่อหา

รูปที่ 2. ปัจจัยที่พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติในการวิจัย

มาตรการเพิ่มความใส่ใจในปัญหาสุขภาพเฉพาะด้าน เช่น การเข้าตรวจคัดกรองมะเร็ง หรือการรับประทานผักและผลไม้ (18-19) งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาว่าคนไทยมีความตื่นตัวเรื่องสุขภาพมากน้อยเพียงไร กลุ่มใดมีความตื่นตัวน้อย และมาตรการใดจะได้ผลดีที่สุดในการเพิ่มความใส่ใจเรื่องสุขภาพ

งานวิจัยนี้ยังพบว่าหากผู้บริโภคเชื่อว่าบุคคลที่ตนสนิทสนมเกิดป่วย หรือการสังเกตป่วยๆ เป็นบรรทัดฐานที่ตนที่ตนสนิทปฏิบัติแล้ว ตัวผู้บริโภคเองจะต้องการสังเกตป่วยๆ มากขึ้น พฤติกรรมและความเชื่อของบุคคลในครอบครัวและเพื่อนในเรื่องการสังเกตป่วยๆ นั้นมีผลต่อความต้องการสังเกตป่วยๆ ของผู้บริโภคด้วย อิทธิพลของเพื่อนสนิทมีมากกว่าอิทธิพลของคนในครอบครัว การรณรงค์ในเรื่องการสังเกตป่วยๆ ควรสร้างสโลแกนว่าคนรอบข้างที่ท่านสนิทก็สังเกต นอกจากนี้ยังควรให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน สถานศึกษา ชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นสถานที่เกิดการเรียนรู้แบบกลุ่ม ทำให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าพฤติกรรมที่ส่งเสริมเป็นบรรทัดฐานใหม่ การให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการสังเกตป่วยๆ ก็จะเหนี่ยวนำให้เกิดแรงจูงใจในการสังเกตป่วยๆ ของบุตรหลาน หรือผู้อื่น ๆ ในครอบครัวได้

การวิจัยในอนาคตควรศึกษาในเรื่องการสังเกตป่วย อาหารปลอดภัยในการเลือกซื้ออาหาร โดยสัมภาษณ์ผู้บริโภคว่าเหตุใดจึงเลือกร้านดังกล่าว การศึกษาโดยใช้อาหารชนิดอื่นเป็นกรณีศึกษาก็มีประโยชน์ในการทำควมเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคในเรื่องนี้ให้ลึกซึ้งมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นภาคนิพนธ์ของผู้เขียนชื่อแรกในหลักสูตรเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ สังคมและการบริหาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้วิจัยขอขอบคุณตัวอย่างการวิจัยทุกท่านที่สละเวลาตอบแบบสอบถามและให้ข้อมูล และขอขอบคุณ ผศ. ดร. สุรฉัตร จ้อสุระเชษฐ์ และ ดร.ศิริพา อุดมอักษรที่ให้ความเห็นในการปรับปรุงงานวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

- 1) Mead PM, Slutker L, Dietz V, McCaig LF, Bresee JS, Shapiro C, et al. Food-related illness and death in the United State. *Emerg Infect Dis* 1999; 5: 607-25.
- 2) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค 2546. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์; 2548.
- 3) ส่องนโยบาย : food safety อาหารปลอดภัย ผลักดันครัวไทยสู่ครัวโลก. *พาณิชยภูมิภาค*; 2547; 1: 35-7
- 4) สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. หลักเกณฑ์และการให้เครื่องหมายรับรองอาหารปลอดภัย [ออนไลน์]. 2552 [สืบค้นวันที่ 25 มิถุนายน 2552]. เข้าถึงได้จาก URL: <http://www.dmsc.moph.go.th/webroot/BQSF/IndexMain.htm>.
- 5) ศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยด้านอาหาร กระทรวงสาธารณสุข. ผลสำเร็จการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) กระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2546-2548; นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; 2549.
- 6) มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค. โครงการพัฒนากลไกการเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านอาหารของผู้บริโภค. [ออนไลน์]. 2552 [สืบค้นวันที่ 23 พฤศจิกายน 2552]. เข้าถึงได้จาก: URL: <http://www.consumerthai.org/index>
- 7) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา. สรุปผลงานประจำปี. 2547. สงขลา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา; 2547.
- 8) นพมาศ บุษบรรณ. ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการอาหารปลอดภัยของผู้ประกอบการ [สารนิพนธ์เภสัชศาสตรมหาบัณฑิต]. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ; 2546.
- 9) นิรัตน์ เตียสุวรรณ, ทิพากร มีใจเย็น, ศิริกุล อำพนธ์, วิษณุ โรจน์เรืองโร. การประเมินผลการสร้างกระแสความปลอดภัยด้านอาหาร. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา; 2547.
- 10) จิรพันธ์ จันทกร. การรับรู้ต่อป้ายสัญลักษณ์ความปลอดภัยด้านอาหารและการเลือกซื้ออาหารของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ [ปัญหาพิเศษ

<http://portal.in.th/tjpp>

เภสัชศาสตรบัณฑิต]. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ; 2548.

- 11) Slovic P. Perception of risk: reflections on the psychometric paradigm. In: Krinsky S, Golding D, editors. Social theory of risk. Connecticut: Praeger; 1992. p. 117-52.
- 12) พรรณนีย์ วิชชาชู. กระแสผักปลอดภัยจากสารพิษ [ออนไลน์]. 2547 [สืบค้นวันที่ 25 มิถุนายน 2552]. เข้าถึงได้จาก: URL: <http://www.nrru.ac.th/knowledge/agr001.asp>
- 13) Glanz K, Lewis FM and Rimer BK. Health behavior and health education: theory, research and practice. San Francisco: Jossey-Bass Publishers; 1990. p. 161-86.
- 14) Faul F, Erdfelder E, Lang AG, Buchner A. G*Power 3: A flexible statistical power analysis for the social, behavioral, and biomedical sciences. Behav Res Methods. 2007; 39: 175-91.
- 15) Conner M, Norman P. Predicting health behaviour: a social cognition approach. In: Conner M, Norman P. editors. Predicting health behaviour: research and practice with social cognition models. Maidenhead, Berkshire: Open University Press; 2005. p. 170-222.
- 16) Mullan BA, Wong CL. Hygienic food handling behaviours: an application of the theory of planned behaviour. Appetite 2009; 52: 757-61.
- 17) Quine L, Rutter DR., Arnold L. . Predicting and understanding safety helmet use among schoolboy cyclists: a comparison of the theory of planned behaviour and the health belief model. Psychol Health 1998; 13: 251-69.
- 18) Howlett RI, Larsh S, Dobi L, Mai V. Promoting cancer screening among Ontario Chinese women. Can J Public Health. 2009; 100: 315-9.
- 19) Sorensen G, Stoddard AM, Dubowitz T, Barbeau EM, Bigby J, Emmons KM, et al. The influence of social context on changes in fruit and vegetable

consumption: results of the healthy directions studies. Am J Public Health. 2007; 97: 1216-27.

ภาคผนวก

แนวคำถามกว้าง ๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก

1. ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาท่านเคยไปซื้อผักสดในตลาดหรือไม่
2. ซื้อมาปรุงรับประทานในครัวเรือนหรือซื้อมาขายหรือปรุงจำหน่าย?
(คำถาม ข้อ 1-2 ใช้ในการคัดกรองผู้ที่ให้สัมภาษณ์ โดยจะเลือกสัมภาษณ์เฉพาะผู้ที่ซื้อเพื่อมาปรุงประกอบในครัวเรือนเท่านั้น)
3. ในการซื้อผักสด มีวิธีการเลือกร้านอย่างไร
(ต้องการทราบข้อมูลทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับปัจจัยในการเลือกซื้อผักสด)
4. ท่านรู้จักป้ายอาหารปลอดภัยหรือไม่
(ใช้ในการคัดกรองผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยจะถามเฉพาะผู้ที่รู้จักป้ายเท่านั้น)
5. ท่านเคยใช้ป้ายอาหารปลอดภัยในการตัดสินใจซื้อผักสดหรือไม่ เพราะเหตุใด
6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับป้ายอาหารปลอดภัยหรือร้านที่มีป้ายรับรองอาหารปลอดภัย

แบบสอบถามและการวัดปัจจัยต่าง ๆ

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากร ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้
2. ความรู้เกี่ยวกับสารปนเปื้อน
 - 2.1 สารเคมีที่ใช้ในลูกชิ้น และผลไม้ดอง เพื่อให้อาหารมีลักษณะกรอบคืออะไร
(ตัวเลือกคือ 1. สารซาลิซิลิก 2. สารฟอกขาว 3. สารฟอร์มาลิน และ 4. สารบอแรกซ์)
 - 2.2 สารเคมีปนเปื้อน ที่พบมากในผักและผลไม้ คือข้อใด
(ตัวเลือกคือ 1. ยาฆ่าแมลง 2. ฟอร์มาลิน 3. สารฟอกขาว และ 4. สารบอแรกซ์)
3. ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารปนเปื้อน
ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับอันตรายของสารปนเปื้อนในอาหาร โดยมี 4 ตัวเลือกคือ 1. อาหารที่มีสารเคมีปนเปื้อน

ทุกชนิดจะไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหากปรุงให้สุก 2. อาหารที่มีสารปนเปื้อนจะเป็นอันตรายต่อร่างกายเมื่อได้รับในปริมาณที่สูงมากเท่านั้น 3. การได้รับอาหารที่มีสารปนเปื้อนเป็นเวลานาน ๆ จะสะสมในร่างกายและก่อให้เกิดโรคได้ และ 4 ถูกทุกข้อ)

4. การรู้จักป้ายอาหารปลอดภัย

อาหารสดที่จำหน่ายจะต้องมีป้ายอะไร จึงจะแสดงว่าอาหารนั้นปลอดภัย

(ตัวเลือกคือสัญลักษณ์ป้ายอาหารปลอดภัย สัญลักษณ์ อย. และสัญลักษณ์อาหารสะอาด รสชาติอร่อย)

5. ทักษะคิดต่อการสังเกตป้าย

ท่านคิดอย่างไรกับการเลือกซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายอาหารปลอดภัยเท่านั้น

ตัวเลือกเป็นแบบ semantic differential 2 สเกล

คือ 1 ไม่ควรอย่างยิ่ง – 5 ควรอย่างยิ่ง และ 1 เป็นสิ่งไม่ดี – 5 เป็นสิ่งที่ดี

6. ความเชื่อของเพื่อนในเรื่องการสังเกตป้าย

เมื่อจะซื้อผักสดมารับประทาน เพื่อนสนิทของท่านซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายอาหารปลอดภัยหรือไม่ ตัวเลือกเป็นแบบ semantic differential คือ ไม่เคยซื้อจากร้านที่มีป้ายเลย – 5 ซื้อจากร้านที่มีป้ายทุกครั้ง

เพื่อนสนิทของท่าน คิดว่าท่านควรซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายอาหารปลอดภัยเท่านั้นหรือไม่

ตัวเลือกเป็นแบบ semantic differential คือ 1 ไม่ควรซื้อจากร้านที่มีป้ายอย่างยิ่ง – 5 ควรซื้อจากร้านที่มีป้ายเท่านั้น

7. ความเชื่อของบุคคลในครอบครัวในการสังเกตป้าย

บุคคลในครอบครัวของท่าน คิดว่าท่านควรซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายอาหารปลอดภัยเท่านั้นหรือไม่ ตัวเลือกเป็นแบบ semantic differential คือ 1 ไม่ควรซื้อจากร้านที่มีป้ายอย่างยิ่ง – 5 ควรซื้อจากร้านที่มีป้ายเท่านั้น

8. ความเชื่อว่าจำนวนร้านที่มีป้ายฯ มีมาก

จำนวนร้านค้าที่มีป้ายอาหารปลอดภัย

ตัวเลือกเป็นแบบ semantic differential คือ 1 ไม่มีให้เห็นเลย – 5 มีมากมายหลายร้าน

แบบวัดต่อไปนี้มีตัวเลือก 5 ระดับ คือ 1 ไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง 2 ไม่ถูกต้อง 3 ไม่แน่ใจ/เฉย ๆ 4 ถูกต้อง และ 5 ถูกต้องอย่างยิ่ง

9. ความตื่นตัวในเรื่องสุขภาพ

ท่านเป็นคนที่ไม่สนใจในเรื่องสุขภาพของตนเอง

เพื่อสุขภาพที่ดีท่านเลือกซื้ออาหารบริโภคอย่างระมัดระวัง

ท่านพึงพิงในการเลือกซื้ออาหาร เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นอาหารที่ปลอดภัย

10. ความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายฯ เป็นอาหารที่ปลอดภัย

ท่านเชื่อว่าผักจากร้านที่มีป้ายรับรอง เป็นผักที่ปลอดภัยจากสารพิษ

ผักจากร้านที่มีป้ายรับรอง ปลอดภัยมากกว่าผักจากร้านที่ไม่มีป้าย

ท่านมั่นใจว่าร้านที่มีป้ายรับรอง เป็นร้านที่จำหน่ายอาหารปลอดภัยได้มาตรฐาน

ท่านมั่นใจในกระบวนการตรวจรับรองของป้ายอาหารปลอดภัย

11. ความเชื่อว่าอาหารจากร้านที่มีป้ายฯ มีราคาแพงกว่า

ท่านเชื่อว่าผักปลอดสารพิษ เป็นผักที่มีราคาแพง ผักจากร้านที่มีป้ายรับรองความปลอดภัย เป็นผักที่มีราคาแพงกว่าร้านทั่วไป

12. แรงจูงใจในการสังเกตป้ายฯ

ท่านมักจะมองหาป้ายอาหารปลอดภัย ก่อนเลือกซื้อผักสดทุกครั้ง

ท่านตั้งใจว่าจะซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายรับรองเท่านั้น

เพื่อความปลอดภัย ก่อนการตัดสินใจซื้อผักสด ท่านจะสังเกตป้ายอาหารปลอดภัยก่อนเสมอ

13. บรรทัดฐานของคนรอบข้างในเรื่องการสังเกตป้ายฯ

ผู้คนรอบข้างตัวท่านล้วนแต่ดูป้ายอาหารปลอดภัย ก่อนเลือกซื้อผักสดเสมอ

ผู้คนรอบข้างตัวท่านแนะนำให้ท่านดูป้ายอาหารปลอดภัย ก่อนเลือกซื้อผักสด

ผู้คนรอบข้างตัวท่านคาดหวังว่าท่านจะดูป้ายอาหารปลอดภัยก่อนซื้อผักสด

14. อุปสรรคในการสังเกตป้ายฯ

ท่านอยากจะดูป้ายรับรองความปลอดภัยก่อนซื้อผักสดทุกครั้ง แต่ทำไม่ได้

การเลือกซื้อผักสดจากร้านที่มีป้ายรับรอง เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

การเลือกซื้อผักสด โดยดูป้ายรับรองความปลอดภัย ก่อนซื้อ มีอุปสรรคมากทำให้ดูป้ายไม่ได้

Factors affecting the motivation to notice food safety symbol by consumers for buying decision: the case of vegetable buying

Jutatip Kitt¹, Sanguan Lerkiatbundit², Onusa Suwanmanee³

¹Consumer protection unit, Sonkhla public health office,

²Department of Pharmacy Administration, Prince of Songkla University

³Consumer protection unit, Satun public health office

Abstract

Food safety symbol is a certificate issued by the Ministry of Public Health to guarantee that the food is free from some selected contaminants. **Objective:** To determine the factors affecting consumers' motivation to notice safety symbol for buying decision using fresh vegetable buying as a case study. **Methods:** The study consisted of two parts. The first study was a qualitative study using in-depth interviewing to investigate the factors affecting the use of food safety symbol in vegetable buying. The subjects were 2 consumers whom always looked for the symbol before buying, 5 occasionally looked for the symbol and 3 never looked for the symbol. The results from this part of the study were used to form the conceptual framework and develop the instruments for the second study. The second study was a quantitative study collecting the data from 115 consumers who bought vegetables from the vendors with the certificate and 115 consumers who did not do so. **Results:** The qualitative study identified attitudes, perceived norm and perceived barrier of the use of certificate as factors contributing the actual use of the symbol in buying decision. Factors affecting the attitudes toward use of the symbol were knowledge on food contaminants and their dangers, health concern, belief in the safety of food from the vendors with certificate, and belief that food from the vendors with certificate was more expensive. The belief among close friends and family members were the causes of perceived norm in looking for the symbol. The perceived paucity of vendors with certificate contributed to the perceived barriers in using the symbol. The quantitative study in 174 subjects who could correctly identify the symbol found that 77.2% of the customers knew the food safety symbol. Motivation to use the symbols was the only significant predictors of the interested behavior, buying from the vendors with a certificate (odds ratio=1.86, 95% confidence interval=1.40-2.48, $p<0.001$). The significant and strongest predictors of motivation to use the symbol were perceived norm in observing the symbol, followed by attitudes toward the use of the symbols. The significant predictors of attitudes toward the use of the symbols were health concern, belief in safety of food from a stall with the symbol, knowledge on the dangers of food contaminants. Belief among close friends and family members were the significant predictors of perceived norm for using the symbol in buying decision. **Conclusion:** The motivation to use food safety symbol in buying decision among consumers could be stimulated by portraying the behaviors as a social norm and strengthening the attitudes toward the behaviors.

Keywords: food safety project, food safety symbol, consumer behavior, consumer protection